

Nr 3/1955.

LAG- och EKONOMIUTSKOTTETS betänkande Nr 3/1955
med anledning av landstingsman Rickard Lindroths
m.fl:s hemställningsmotion angående uppdrag åt
landskapsstyrelsen att i brådskande ordning göra
upp en plan för en fördelning av i landskapets
ägo varande jordar - med undantag av Jomala gård -
som tillskottsjord till småbrukare samt andra
jordbehövande liksom betalningsvillkoren samt
inkomma till landstinget med förslag därom.

Utskottet har behandlat motionen och får härmed anföra följande:

Den fråga, som i motionen framföres, förekom senast till behandling
vid landstingets vårsession 1954, varvid lag- och ekonomiutskottet i sin
dåvarande sammansättning gav utlåtande (lag- och ekonomiutskottets be-
tänkande Nr 4/1954). Vid höstsessionen 1954 fastställde landstinget dis-
positionsplan beträffande Haga kungsgård.

Då man skärskådar motionen i dess nu föreliggande form finner man,
att frågan bör betraktas dels ur de jordbehövandes dels ur landskapets
egen synpunkt.

Behovet av tilläggsjord.

I motionen säges att det i varje kommun finnes ett stort antal lä-
genheter, som äro för små för att ge sina ägare en rimlig utkomst. En
kolonisation av landskapets kungsgårdar skulle givetvis icke tillföra
dylika småbruk någon nytta i de kommuner, där kungsgårdar ej finnas. De
jordar - huvudsakligen skogsmark - som av gammalt underlyda kungsgår-
darna, men ligga inom annan kommun än kungsgården, äro olämpligt beläg-
na eller eljes av ringa betydelse som tillskottsjord. Holmar såsom Borgö,
Kappalö och Öra i Hammarland ha åter för länge sedan fått inlösas av de
gamla arrendetörerna. En kolonisering av landskapets jordar skulle allt-
så i praktiken gynna endast Saltvik, Finström och Sund, då ju Jomala
gård uteslutits i motionen. Man måste onekligen fråga sig om just i dessa
kommuner tillskottsjordbehovet är störst. Åtminstone Saltvik och Finström
böra väl tvärtom anses vara de typiska jordbruksbygderna på Åland. Som
exemplet framom andra på jordhungern nämnes i motionen Sunds kommun.
Där skall enligt uppgift i motionen finnas 150 lägenheter under 2 ha.
Den lokalkännedom, som bör förutsättas, hos varje medlem av landstinget,
bör medföra att man inser, att det absoluta flertalet av dessa 150
småbruk ligger så avlägset från Bomarsund, Kastelholm, Berg och Tosarby
kronofogdeboställe, att någon verkligt betydande nedgång av antalet små-
bruk icke är att vänta ens i Sunds kommun. Snarare skulle ytterligare
tillkomma en klass av jordbruk, som äro varken småbruk eller normala

gårdar. Som grundmotiv i en tidigare motion i detta ärende har angetts, att den åländska jorden till stor del är uppdelad i små lägenheter och att deras bebrukare därför äro tvungna att söka sin utkomst genom arbete utom den egna lägenheten. En kolonisering enligt landstingsman Lindroths m.fl:s föreliggande motion skulle måhända medföra att jordbruken utan att bli ekonomiskt bärkraftiga dock skulle förhindra bebrukarna att hålla sig med utkomst genom arbete utom den egna lägenheten.

I varje fall är det tydligt, att "välmåga och trivsel i vårt landskap" skulle öka endast inom mycket begränsade kretsar, om landskapsjordarna skulle koloniseras. Senare skall ytterligare påpekas, vilka menliga verkningar kolonisationen skulle få för landskapets inbyggare i gemen.

Det bör ännu noteras i fråga om jordbehovet, att av kungsgårdarna troligen även enligt motionärernas mening bör bildas åtminstone ett verkligt bärkraftigt jordbruk per kungsgård. Fråga blir då närmast om hur mycket varje sådan gård tål att minskas för att man icke om några årtionden genom klyvningar och försäljningar skall stå inför ett ytterligt ökat antal småbruk under 2 ha exempelvis i Sund. Med undantag av Haga gård äro våra kungsgårdar knappast att anse som några verkliga storbruk. Beaktar man att från Haga gård avskiljts Norrholmen för utarrendering åt skild arrendator, finner man att det i princip visats intresse för att låta flere jordbehövande få tillträde till jordbrukarnas synbarligen eftersträfvansvärda krets.

Det skall ingalunda bestridas, att köpare skulle anmäla sig, om landskapets jordar försålles, allrahelst som kolonisationsvillkoren inne bära billig lösen, fördelad på en amorteringstid om ca 50 år. Ur denna synpunkt sett förekommer säkert något som kanske kan kallas jordhunger. Nyttan av att på detta sätt skapa en mängd mindre jordbruk av kungsgårdar och andra i landskapets ägo varande jordbruk synes dock utskottet minst sagt tvivelaktig.

I varje fall måste det tvivelaktiga intresset av sådan kolonisation tydligt uppväga den nytta landskapet Åland har av nämnda landskapsjordar, för att på en sådan väg skall inslås.

Landskapets behov av jordegendom.

Det är självklart att jordinnehav icke är något självändamål för landskapet såsom förvaltare av självstyrelsen, om man undantar sådana speciella behov som för skollägenhet, försöksfält o.dyl. Orsaken till att jordarna behövas i landskapets ägo ligger däri, att landskapets ställning med absolut nödvändighet förutsätter en betryggad enskild

ekonomi. De risker självstyrelsens organ ikläda sig vid uppgörande och tillämpning av ordinarie budgeten äro ingalunda små. Ett i jämförelse med riket i övrigt för kraftigt utnyttjande av ordinarie anslag medför vid kompenseringen mellan riket och landskapet att landskapet med sina enskilda medel får till riket återbetala vad som för mycket utnyttjats. Men utom för behov, som kunna förutsättas bli täckta med ordinarie medel, är Ålands landsting årligen i behov av medel för att tillfredsställa anspråk, som i riket icke bekostas av staten, men för vilka behov man här vant sig att räkna med landskapsunderstöd. Ett utnyttjande av dessa enskilda medel synes icke i andra sammanhang ha stått främmande heller för motionärerna.

Det bör sägas ut att kärnan i landskapets enskilda hushållning, såvitt det gäller inkomsterna, är just dessa landskapsjordar, vilkas behövlighet för landskapet så klart undervärderas av motionärerna. En blick på inkomstsidan av landskapets enskilda budget för år 1955 borde övertyga i detta avseende. Av totalinkomsten 16,7 miljoner hänföra sig följande betydelsefulla poster direkt till jordinnehavet.

Arrendeavgifter	1.900.000
Virkesförsäljning	<u>4.800.000</u>
	6.700.000

Dessutom ingår i den beräknade behållningen från 1954 säkerligen även penningar, som ha sitt upphov i jordinnehavet. Budgeten upptager i övrigt statsbidrag för folkhögskolan 3,2 miljoner och lån 2,1 miljon jämte flere mindre poster. Även om man har den åsikten att lånevägen är användbar för den enskilda budgetens finansiering, bör man dock hålla i minnet, att möjligheterna att få ett finansieringslån icke alltid äro så givna. I varje fall är landskapet Ålands kreditvärde vid lån för dess enskilda hushållning helt annat, om landskapet äger skog och jordbruk, än om landskapet under exempelvis 50 år har att räkna med inflytande amortering om 1 % på undervärde för samma fastigheter. Huru läget är sedan amorteringstiden utgått må endast lämnas till var och en landstingsmans eget bedömande.

Landskapets jordar ha alltså ur utskottets synpunkt sin allra största betydelse därigenom att de utgöra realvärde i en tid då penningvärdet icke kan beräknas förbli stabilt ens under korta tidsperioder. Frågan om landskapsjordarnas avkastning skall beröras i kortet i det följande, men den frågan bör enligt utskottets mening icke tillmätas på långt när samma betydelse som nyssnämnda synpunkt på realvärden. Om landskapet avhänder sig sin fasta egendom återstår givetvis ingen annan verklig finansieringsmöjlighet än landskapsskatt. Landskapsskat-

tens betydelse för samtliga skattebetalares - ej enbart kungsjordarnas grannars - "välmåga och trivsel" är omvittnad i olika sammanhang, ej minst inom Ålands landsting.

Innehavet av nu i landskapets ägo varande gårdar och skogar är det konkreta verklighetsunderlaget för tillämpningen av självstyrelsensushållning och innebär att de ansvariga instanserna kunna fatta avgöranden med en viss säkerhet och utan benägenhet att i alla svårbedömda situationer handla enligt för landskapet som sådant riskfria men för landskapets inbyggare oförmånliga linjer.

Vad som främst brukat kritiseras under tidigare år beträffande särskilt kungsgårdarna är arrendebeloppen. Det är dock att märka, att landskapsstyrelsen följer dessa frågor med uppmärksamhet och arrendavgifterna justeras varje gång arrendavtalen det medge. Sålunda bli Haga kungsgårds arrenden detta år föremål för märkliga justeringar. För de på längre tid gällande arrendenas del kan det synas som om dessa vore anmärkningsvärt låga. Det beaktas då icke att ifrågavarande arrendavtal uppgjordes i medlet av 1940-talet, då lantbrukets mekanisering var obetydlig jämfört med i dag. Större lantbruks bärighet har därför nu blivit en helt annan än den var då. Arrendena äro alltså ur dåvarande förutsättning skäliga, även om de äro förmånliga för arrendatorn i dag, ifall denne följt med sin tid. Det bör därvid observeras att landskapet får tillgodo även annat än vad som inflyter i direkt arrende. Sålunda investera de flesta arrendatorer betydande summor både i byggnader och jordförbättringar utan att få direkt ersättning. Exempelvis nedlade en arrendator på ett bygge nyligen ca 3 miljoner mark, medan den arrendelättnad som beviljades var 1 miljon mark. Där det ej gäller nybygge är det vanligt, att arrendatorn utför förbättring helt utan vederlag, då arrendatorerna nämligen ej få vidtaga ändringar och ingrepp utan landskapsstyrelsens begivande. Därvid fastställes enligt meddelande av kolonisationsinspektören, som handlägger dylika ärenden, att ändringen får ske på villkor att någon ersättning icke därför betingas.

Till slut hänvisar utskottet till enskilda medels budget, varav man får en uppfattning om vilka betydelsefulla ändamål, som stödas med enskilda anslag. För olika understöd för bildningsväsendet användas drygt 2 miljoner mark av enskilda medel, då statsanslag för folkhögskolan uteslutes. För hälso- och sjukvård anslås i år 2,7 miljoner, varvid de hårt ansträngda kommunerna befriats från att ikläda sig en engångsutgift för sinnesslövard om drygt 2 miljoner, andra ändamål att förtiga.

-2-

Utskottet har velat tämligen utförligt relatera sina åsikter i denna fråga, då det gång på gång framföres som ett åländskt intresse att kolonisera de jordar, som landskapet fått övertaga av statsverket som kompensation för de vederlagsmedel riket upphört att betala åt landskapet.

Då behovet av jordegendomarnas behållande i landskapets ägo är uppenbart och då desamma förvaltas så som lag och ingångna avtal föreskriva, samt då något otvetydigt behov av deras upplåtande till kolonisation ej föreligger föreslår utskottet

att motionen förkastas.

Mariehamn den 18 mars 1955.

På lag- och ekonomiutskottets vägnar:

Albin Johansson

Martin Isaksson.

Närvarande i utskottet: ordföranden Albin Johansson, viceordföranden Nordas samt medlemmarna John Johansson, Trygve Johansson och Sjöstrand.